

**O ARHIVĂ BISERICESCĂ BĂNĂȚEANĂ –
IZVOR INEDIT PRIVIND ISTORIA DREPTULUI (1780-1886)**
(continuare din numărul trecut)

Preot prof. dr. Alexandru Stănciulescu Bârda

ELEMENTE DE DREPT CANONIC

8.5.2.1.4.9. Vârsta legiuită a candidaților la căsătorie. Dintre condițiile fizice, care se impuneau tinerilor ce urmau să se căsătorească, erau și acelea legate de vârstă. În circulara din 25 oct. 1787 se reglementa ca minorii, înțelegând băieții sub 16 ani și fetele sub 12 ani, să nu poată să se căsătorească fără acordul părinților, moșilor sau tutorilor.¹ Mai târziu, în 1820, vârsta minimă a băieților este de 17 ani². Curios este că la numai un an, în 1821, se dădeau noi instrucțiuni în acest domeniu, în sensul că vârsta minimă pentru băieți era legiuită la 18 ani, iar pentru fete la 15 ani³. Este de observat că această dispoziție era în conformitate cu sfintele canoane și cu practica Bisericii, însă, între timp, vârsta majoratului a crescut în toate țările europene, ceea ce dovedește că această dispoziție canonică se adaptează de la o țară la alta, în funcție de legislația acelei țări în materie de stare civilă.

8.5.2.1.4.10. Liberul consens. Într-o circulară din 1820 erau îndrumați preoții ca, înainte de nuntă, să stea de vorbă cu tinerii ce urmau să se cunună, cât și cu părinții acestora și să se convingă că acea căsătorie se face de bună voie și că nici unul dintre tineri nu este siluit de părinți, împrejurări sau alte interese ca să contracteze căsătoria⁴. Se revine în repetate rânduri cu asemenea reglementări, tocmai fiindcă erau cazuri frecvente de căsătorii siluite. Părinții erau sfătuiți să nu-și oblige fetele să se mărite împotriva voii lor, iar fetele erau îndrumate să nu se mărite fără știrea și voia părinților⁵;

8.5.2.1.4.11. Asigurarea liniștii și ordinii în timpul cununiei. În 1820 se reglementa ca, în timpul cât se oficiază în biserică slujba Logodnei sau a Cununii, participanții sunt obligați să păstreze ordinea și liniștea desăvârșită.

¹ Idem, **Dos. I**, f. 64 v.

² Idem, **Dos. III**, f. 41 v.)

³ **Ibid.**, f. 42 v. -43 r.

⁴ **Ibid.**, f. 25 r. - v.

⁵ **Ibid.**, f. 87 r. -88 r.

Li se interziceau „*chiotele, vorbele, râsurile, strigările de oameni*”⁶. În 1840, protopopul de Mehadia, Lazăr Radac era scandalizat că-n zona sa, la nunți ginerele cu nașul ședeau în timpul Sfintei Cununii cu căciulă sau pălărie pe cap⁷;

8.5.2.1.4.12. Oficierea cununiilor numai în biserică, fiind interzisă oficierea în case ori în alte locuri, în caz contrar preoții fiind aspru pedepsiți, iar astfel de cununii declarate ilegale și nule de drept⁸. În 7 octombrie 1837 se interzicea preoților a mai săvârși logodne sau cununii în casele mirilor sau miresele, ci numai în biserică sau în propriile lor case (ale preoților - n.n.), dimineața, până la prânz, în prezența părinților tinerilor și a martorilor. Aceasta se rânduia așa, fiindcă mulți se îmbătau, uitau promisiunile ce le făceau, după care mergeau la proces de divorț⁹ ;

8.5.2.1.4.13. Comportament și vestimentație adecvată, cuviincioasă pentru miri și nași în timpul cununii. În martie 1840, episcopul Iosif Raiacici al Vârșețului făcea cunoscut preoților că în unele părți, în special într-ale Almajului, este obiceiul ca la cununie ginerele și nașul să stea cu capetele acoperite în timpul slujbei. Se interzicea categoric o asemenea practică¹⁰.

8.5.2.1.4.14. Divorțul și motivele de divorț. În circulara din 25 octombrie 1787 se reglementau divorțurile. Preotul trebuia să insiste pentru împăcarea părților, iar dacă nu se putea ajunge la împăcare, bărbatul trebuia să-i dea femeii carte de despărțire.¹¹ La 26 Martie 1790 se reglementa ca toate acele cazuri de despărțire să fie mai întâi judecate de către consistoriul eparhial¹². Un motiv important de anulare a căsătoriei era dispariția unuia dintre soți sau fuga lui de la domiciliu. După felul minuțios în care se reglementau asemenea cazuri în legislația vremii, bănuim că asemenea cazuri erau foarte frecvente. În circulara din 14 martie 1792, urmare ordinului cancelariei imperiale, episcopul Iosif Șacabent anunța preoții că, potrivit legii, în situația în care unul dintre soți dispăre sau fuge de acasă, părăsindu-și soțul și domiciliul, celălalt să aștepte șase luni întoarcerea. Dacă întoarcerea nu are loc, soțul părăsit să se adreseze consistoriului eparhial și acela să dea circulară către toate bisericile din eparhie, ca să fie căutat și anunțat soțul fugit și să fie prezentat la judecată, fixându-i-se locul și termenul de judecată. Dacă la termenul fixat soțul fugit nu se prezenta, atunci soțul părăsit era liber să se recăsătorească. Erau excluși de la această dispoziție bărbații și femeile dispăruți în „*răzmirița cea de curând trecută turcească, fiindcă poate au căzut în robie*”. Într-un asemenea caz, soțul

⁶ *Ibid.*, f. 25 r. - v.

⁷ *Ibid.*, f. 216 v.

⁸ *Ibid.*, f. 41 r.

⁹ *Idem*, **Dos.X**, f. 6 v.

¹⁰ *Ibid.*, f. 21 v.

¹¹ *Idem*, **Dos. I**, f. 64 v.

¹² *Ibid.*, 87 r.- v.

rămas era dator să-l aştepte pe cel dispărut până la întoarcere, afară doar de cazul când doi martori ar fi deus jurământ că soţul dispărut a murit;¹³

8.5.2.1.6. Taina Sfintei Hirotonii. Necesitatea pregătirii intelectuale a clerului era nu numai o problemă a Bisericii, ci şi a statului însuşi. Liniile directe în această privinţă le dăduse curentul iosefinist. Toate relele şi conflictele sociale erau socotite drept o consecinţă a inculturii poporului, a necunoaşterii legilor şi mecanismelor sociale, a necunoaşterii învăţăturii şi moralei creştine. Procesul de educare al maselor trebuia făcut mai întâi prin Biserică şi în al doilea rând prin şcoală. Biserici existau, preoţi existau aproape în fiecare sat. Şcoli şi învăţători nu erau în fiecare localitate şi de aceea era un proces de durată devenirea Şcolii ca prim factor în educarea şi culturalizarea maselor. Pentru ca preoţii să aibă capacitatea necesară ca să facă instrucţia religioasă-morală, cetăţenească şi politică, trebuiau ei însişii să fie pregătiţi corespunzător. Episcopul Maxim Manuilovici al Vârşeşului scria în 1830 într-o pastorală: *„Cunoscut iaste de obşte, că poporul românesc din părţile acestea, încât să atinge de cultură, de învăţături, de cunoştinţa credinţei şi de ştiinţa datorinţelor moraliceşti, pre lângă celelalte neamuri împreună lăcuitoare în mare întunecime să află, nu rareori călcarea legilor d(um)nezăeşti, necredinţa cătră monarhul său, neîmplinirea datorinţelor creştineşti şi cetăţeneşti, neubirea aproapelui şi alte primejdioasă de cinste şi de suflet pierzătoare urmări purced şi să nasc. Pricinile întunericului şi neştiinţai aceştia, întru înţălegerea mai îndepărtată, pot fi multe, însă de obşte s-au văzut a fi cea mai de aproape pricină necultivirea şi neştiinţa clerului celui parohialnic, carele însuşi nefind luminat cu învăătura, nu au fost în stare poporul cel lui încredinţat pre cărările moraliceşti şi mântuitoare a-l îndrepta. Pricina aceasta de adevărat cunoscându-o şi stăpânirea cea mai înaltă ocârmuitoare bine au voit la anul (1)822 a introduce sistemiziruită (sistematică - n.n.) şcoală clericăască pre limba românească, ca prin acelea feţele (persoanele-n.n.) care doresc sarcina preoţească pre sine a primi, să să înveţe temeurile credinţei, datorinţale păstoreşti şi moraliceşti şi apoi învăţăturile acestea prin datorinţă prin via cuvântare răsfirându-le întră poporul cel purtători de grijă a lor încredinţat să sesâr-guiască a-i face oameni cinstiţi şi prin aceia întreg neamul la oareşcareva treaptă a cultiviri(i) să să rădice“¹⁴.*

(va urma)

¹³ **Ibid.**, f. 112 v.

¹⁴ **Idem**, **Dos. III**, f. 132 v. -134 r.